BRAND NEW 2004

Rama IX Art Museum Foundation

Rama IX Art Museum Foundation

BRAND NEW 2004

10 January - 30 April 2004
Bangkok Universityn Art Gallery
Space Contemporary Art (Cite Siam)
Si-Am Art Space

Brand New 2004 10 January - 30 April 2004

Bangkok University Art Gallery

Busadee Laomanachareon บุษฎี เหล่ามานะเจริญ
" หนูดีมีเรื่องเล่า " 10 - 31 January, 2004

Surachok Sangthumchai สุรโชค แสงธรรมชัย
" ชกลม " 7 - 28 February, 2004

Sutthirat Supaparinya สุทธิรัตน์ ศุภปริญญา
" Invisible Lines " 17 March - 3 April, 2004

Sudsiri Pui-Ock สุดศิริ ปุยอ๊อก
" ระยะเวลาและการดำเนินไป " 17 April - 6 May, 2004

Space Contemporary Art
[สถานที่แสดงงาน CITE SIAM]

Mongkol Ratanopakdee มงคล รัตนภักดี
" Livevil " 11 - 31 January, 2004

Poolpurt Chaivicheyanon พูลพฤทธิ์ ชัยวิชยานนท์
" PoP never lies " 6 - 28 February, 2004

Wuttichai Boontham วุฒิชัย บุญธรรม
" The fancy land " 7 - 31 March, 2004

Ugrid Uamyam อุกฤษฎ์ อ่วมยิ้ม
" Complexity " 4 - 28 April, 2004

Si-am Art Space

" ชวัญใจ "

" ความรักสีขาว "

" Print on Food "

" ไข่ในหิน "

Rama IX Art Museum Foundation

บทนำ

อรรฆย์ พ่องสมุทร

ในราว 10 ปีที่ผ่านมา บทบาทหน้าที่ตลอดจนความรับผิดชอบของหอศิลป์ไม่ว่าจะเป็นของสถาบันการศึกษาหรือของเอกชนได้เคลื่อนตัวอย่างรวดเร็ว เพื่อที่จะสอดรับกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ไม่สำพังเฉพาะแต่กิจกรรมทางศิลปะร่วมสมัยเท่านั้น จากการเคลื่อนตัวนี้เองที่เป็นที่มาของโครงการศิลปกรรม Brand New ซึ่งเป็นโครงการที่เรียกได้ว่าริเริ่มโดยหัวหน้าหอศิลปมหาวิทยาลัยกรุงเทพคนก่อนคือ นิพันธ์ โอฬารนิเวศน์ ด้วยวัตถุประสงค์เบื้องต้นที่จะสร้างความเข้าใจในการทำงานและความร่วมมือระหว่างสถาบันทางศิลปะในการมองถึงประเด็นของคนดูงาน โดยเฉพาะในความสัมพันธ์ที่เกี่ยวเนื่องกับชุมชน ที่รวมถึงโครงสร้างและรูปแบบการนำเสนอผลงาน ตลอดจนการสนับสนุนให้เกิดเวทีสำหรับศิลปะและศิลปินร่วมสมัย

ปีนี้โครงการ Brand New 2004 ได้ดำเนินมาเป็นปีที่สอง โดยยังคงแนวการปฏิบัติภายใต้ความร่วมมือกันระหว่างหอศิลป์ 3 แห่งเช่นเคยคือ หอศิลปมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ไซ-แอม อาร์ท สเปส และหอศิลป์ร่วมสมัยสเปส ในการนำเสนอผลงานของศิลปินแห่งละ 4 คนรวมทั้งโครงการ12 คน และดำรงเงื่อนไขของการคัดสรรภายใต้กรอบของความหลากหลายและความสมดุล และทั้งยังแสดงความจำนงถึงแนวคิดเดิมที่ไม่ได้มีการกำหนดกรอบแนวเรื่องหรือหัวเรื่องแก่ศิลปิน แต่เปิดโอกาสให้ศิลปินแต่ละคนเลือกทำงานในแนวทางที่ตนเองสนใจ ดังนั้นแต่ละพื้นที่หอศิลป์จึงเป็นเสมือนการสะท้อนความคิดทั้งที่เป็นกระบวนการและผลผลิตทางศิลปะไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้เพื่อเปิดเวทีให้ศิลปินรุ่นหนุ่มสาวเหล่านี้ได้แสดงออกและถ่ายทอดสาระออกมาอย่างเต็มถ้อยคำที่เขาและเธอต้องการ

อีกหนึ่งธรรมเนียมปฏิบัติของโครงการคือ ความพยายามในการสรรหาบทความที่เหมาะสม อันจะเป็นประโยชน์ในการสร้างความสมดุลให้แก่บทสนทนาระหว่างกิจกรรมทางศิลปะและผู้ชมงานให้เกิดการสื่อสารที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ซึ่งในปีนี้ต้องขอขอบคุณอาจารย์ธเนศ วงศ์ยานนาวา ที่ได้ให้บทความ "สุนทรียะ/ศีลธรรม/วัฒนธรรมและศิลปะ" ซึ่งเป็นการย้ำเตือนถึงการมุ่งไปข้างหน้าอย่างระวังหลัง และเป็นการเสนอแง่มุมทางศิลปะร่วมสมัยที่สะท้อนคุณค่าของประเด็นทางจริยธรรมและการวิจารณ์ด้อย่างน่าสนใจยิ่ง

และแม้ในปีนี้พื้นที่ของหอศิลป์ร่วมสมัยสเปสจะมีการเปลี่ยนแปลง แต่โครงการ Brand New ยังคงดำเนินต่อไปโดยได้รับความร่วมมือจากสมาคมฝรั่งเศสกรุงเทพ ในการสนับสนุนพื้นที่ Cite Siam ในการร่วมจัดทำกิจกรรมในส่วนที่รับผิดชอบโดยหอศิลป์ร่วมสมัยสเปส ซึ่งต้องขอขอบคุณ คุณฟิลิปป์ ลาเลอ ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปะนานาชาติ สมาคมฝรั่งเศสกรุงเทพ เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

โครงการนี้สามารถดำเนินการต่อมาจนถึงปีที่สองนี้ก็ด้วยความร่วมมืออย่างดีจากผู้เกี่ยวข้องของหอศิลป์ทั้ง 3 แห่งในการแสดงจุดยืนร่วมกันที่จะนำเสนอกิจกรรมทางศิลปะร่วมสมัยโดยผ่านกระบวนการคัดสรร ด้วยความตระหนักที่ว่าการคัดสรรนี้เป็นอีกแนวทางในการนำเสนอและตอบสนองผลงานศิลปะ โดยไม่ทำให้กระบวนการคัดสรรนี้เข้าไปก้าวก่ายในการกำหนดนิยามหรือปิดกั้นนัยของศิลปะที่สร้างสรรค์โดยเหล่าศิลปิน

สุนทรียะ/ศีลธรรม/วัฒนธรรมและศิลปะ
ธเนศ วงศ์ยานนาวา
คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผลงานทางศิลปะที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมกลายเป็นสิ่งที่ได้รับการประณามหยามเหยียด ในบางช่วงเวลาศิลปะเหล่านี้ถือว่าเป็น "ศิลปะที่เสื่อม" (Degenerated Arts) ซึ่งจำเป็นต้องถูกทำลาย ปรากฏการณ์แบบนี้เป็นสิ่งที่พบได้ในประวัติศาสตร์ เช่น สมัยของนาซี ความคิดเรื่องศิลปะในฐานะเป็นตัวบ่อนทำลายจิตใจหรือศีลธรรมเป็นสิ่งที่พบเห็นกัน และได้ยินได้ฟัง กันมาตลอดระยะเวลาทางประวัติศาสตร์ ที่ความหวาดวิตกอันเป็นการแสดงให้เห็นถึงความกลัวที่จะสูญเสียความมั่นคงในชีวิต ชีวิตที่ปราศจากข้อบังคับปราการของศีลธรรมที่อาจจะเกิดขึ้นจากผลกระทบของศิลปะที่เสื่อมทำให้ในกรอบของ Platonist ก็จะเห็นได้ว่าศิลปะนำพาไปมนุษย์ไปสู่โลกของอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าที่จะเป็น Rationality นี่ทำให้ความสมดุลย์ระหว่าง Rationality และ อารมณ์ความรู้สึกสูญเสียไป

ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแปลกอะไรที่มีแรงปรารถนา (desire) ที่จะควบคุมศิลปะ เช่น การเซ็นเซอร์ ถ้าจะว่าไปแล้วไม่มีอะไรในโลกนี้ที่ไม่ต้องมีการควบคุม เพราะถ้าปล่อยให้ทุกสิ่งทุกอย่างเป็นไปตามยถากรรมก็แสดงให้เห็นว่ามนุษย์ไม่สามารถที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้ การไม่สามารถกำหนดชะตาชีวิตตนเองได้ก็หมายความว่า ความเป็นเอกเทศ (autonomy) ของปัจเจกชนก็หมดสิ้น การไม่เป็นเอกเทศก็หมายความว่า โอกาสที่จะตกเป็นทาสหรืออยู่ภายใต้การควบคุมของคนอื่น ๆ ก็ย่อมเป็นไปได้ การตกอยู่ภายใต้อาณัติผู้อื่นก็หมายความว่า สถานะของมนุษย์ผู้ก็เป็นเพียงเครื่องจักรที่ผลิตสรรพสิ่งต่าง ๆ ออกมาโดยไม่มีจิตสำนึกทุกอย่างจึงกลายเป็นการผลิตแบบจักรกล

ศิลปะอันเป็นสิ่งที่ถือว่าเป็นผลงานการผลิตของมนุษย์ เมื่อเป็นดังนั้นศิลปะจึงไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นวรรณคดี ภาพยนตร์ หรือแม้กระทั่งภาพวาดทั้งหมดก็ถือว่าเป็นสิ่งที่สามารถมีอิทธิพลหรือแม้กระทั่งกำหนดพฤติกรรรมมนุษย์ได้ โลกของศิลปะจึงเป็นโลกของการกำหนดระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันเองโดยไม่ผ่านธรรมชาติ แต่ในขณะเดียวกันการให้ศิลปะเป็นตัวกำหนดก็ย่อมหมายความว่า มนุษย์ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของศิลปะและนั่นก็หมายความว่า เขาผู้นั้นสูญเสียความเป็นเอกเทศ

Rama IX Art Museum Foundation

ในขณะเดียวกันศิลปะที่ถือว่าเป็นสื่อรูปแบบหนึ่งก็เป็นตัวจักรสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์หรือความเป็นตัวตนขึ้นมา ดังจะเห็นได้จากความคิดเรื่องศิลปะในฐานะสื่อการอบรมสั่งสอนความคิดทางศาสนาสำหรับคนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ และรวมไปจนถึงข้อถกเถียงประเด็นเรื่องอิทธิพลของสื่ออย่างเช่น ภาพยนตร์ เป็นต้น ความคิดในเรื่องอิทธิพลของสื่อนั้นเห็นว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีพื้นฐานของ "สัทธิเอาอย่าง" เป็นทุนเดิม เช่น การออกมาเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ เป็นพฤติกรรมที่เลียนแบบมาจากภาพยนตร์ ถึงกระนั้นก็ดีการโจมตีว่าภาพยนตร์เป็นบ่อเกิดความรุนแรงก็ไม่สามารถที่จะใช้กับกรณีของผลงานศิลปะจากประเทศญี่ปุ่นได้ ผลงานภาพยนตร์และศิลปะของญี่ปุ่นไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศหรือความรุนแรงก็ล้วนแล้วแต่แรงกว่าภาพยนตร์จากฮอลลีวู้ด แต่ก็หาได้สร้างความรุนแรงในสังคมแบบสหรัฐอเมริกาไม่ สำหรับข้อโต้แย้งในเชิงศีลธรรมที่มีต่ออิทธิพลของศิลปะต่อผู้ชมนั้นไม่ใช่เป็นสิ่งที่พึ่งเกิดแต่เป็นประเด็นที่มีมาเป็นเวลานานแล้ว นานพอ ๆ กันกับการโจมตีอิทธิพลในทางลบของศิลปะ ข้อโต้แย้งความคิดแบบนี้จะพบเห็นได้จากงานของ Denis Diderot ที่เห็นว่า การเลียนแบบหรือแสดงตัวกับตัวละคร ไม่ว่าจะเป็นใคร นั้นก็หมายความว่านักแสดงไม่สามารถที่จะแสดงต่อไปได้ ทั้งนี้ถ้าผู้แสดงดื่มด่ำกับการเป็นตัวของตัวละครแต่เพียงอย่างเดียวก็จะทำให้ไม่รู้ว่าบทพูดของตัวเองที่จะแสดงต่อไปนั้นเป็นอย่างไร ในขณะที่ผู้ชมก็ไม่ได้รู้สึกอะไรไปกับตัวละครผู้ชมอาจจะรู้สึกสงสารตัวละคร

ในกรณีของโศกนาฏกรรม เช่น ในกรณีที่ตัวละครเผชิญกับความเจ็บปวดทุกข์ยาก แต่อย่างน้อยที่สุดนี่ก็เป็นความรู้สึกกันคนละอย่างกับที่ตัวละครรู้สึก แม้ว่าข้อโต้แย้งเรื่องพลังของศิลปะที่มีต่อมนุษย์จะมีการกลาวถึงและมีข้อโต้แย้งกันมานานแล้ว เช่น Jean-Jacques Rousseau มีความเห็นว่าการดูละครไม่สามารถที่จะทำให้คนดีขึ้นได้ เพราะสิ่งที่นำเสนอและผู้ชมนั้นต่างก็มีค่านิยมอะไรบางอย่างอยู่ร่วมกันอยู่แล้ว เพราะอย่างน้อยที่สุดก็อยู่ในสังคมเดียวกัน แต่ดูเหมือนว่าความคิดเรื่องการเลียนแบบและอิทธิพลของศิลปะที่มีต่อผู้คนโดยตรงเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับกันมากกว่า การโจมตีศิลปะที่อยู่ในรูปของภาพ (image) เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่กันมาเป็นเวลานาน ดังราวกับว่าความคิดการต่อต้านการใช้ภาพในของศาสนายิวและรวมไปถึงอิสลามจะกลายมาเป็นพื้นฐานของสภาวะสมัยใหม่ (modernity) ที่ความต้องการที่จะกำหนดทิศทางการดำรงอยู่ของความเป็นมนุษย์เป็นไปอย่างเข้มงวด

ในขณะที่ศิลปะกับเสรีภาพดูจะเป็นของคู่กัน แต่ศิลปะก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องถูกควบคุม เพราะศิลปะเป็นผลิตผลของมนุษย์ที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงมิติทางศีลธรรมไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าอยากจะคิดว่า "มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องการศีลธรรม" การมีศีลธรรมก็หมายความว่า ไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงการประเมินคุณค่าไปได้ ไม่ว่านั่นจะเป็นดีหรือเลว ในทำนองเดียวกันการประเมินค่ากิรวมไปถึงเรื่องของความงามหรือความอัปลักษณ์ ศิลปะจึงหลีกเลี่ยงการประเมินคุณค่าที่นอกเหนือไปจากเรื่องของความงามและความน่าเกลียดไปไม่พ้น และถ้าจะว่าไปแล้วการประเมินค่าก็เป็นสิ่งที่ผูกติดอยู่กับวัฒนธรรมอย่างแยกไม่ออก

ครั้นเมื่อกล่าวถึงวัฒนธรรม (culture) อันบ่งบอกถึงความเจริญก้าวก้ย่อมชี้ชัดอยู่แล้วว่า ต้องเป็นอะไรที่สร้างสรรค์ ไม่ใช่การทำลายล้างหรือย่อนทำลาย ในแง่นี้ศิลปะที่มีความเป็นวัฒนธรรมจึงเป็นอะไรที่จะต้องสร้างสรรค์ แม้ว่าการประเมินวัฒนธรรมในสำนึกแบบความก้าวหน้านี้จะเป็นสำนึกและวิธีคิดของผู้คนในศตวรรษที่สิบเก้าที่ต้องการแยกตัวเองออกจากวิถีชีวิตของชนชั้นต่ำก็ตาม ถ้าไม่เช่นนั้นก็คงไม่ต้องใช้คำว่า "วัฒน" สำนึกทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นชนชั้นสูงจึงขัดแย้งกับสำนึกของความเท่าเทียมกันในระบอบเสรีประชาธิปไตย เพราะฉะนั้นความเป็นเสรีประชาธิปไตยจึงขัดแย้งกับความถูกต้องทางวัฒนธรรมในความหมายดั้งเดิม ความหมายที่บ่งบอกถึงการประเมินวิถีชีวิตว่า ชนชั้นหนึ่งสูงส่งกว่าอีกชนชั้นหนึ่ง และนั่นก็หมายความว่าวิถีชีวิตของชนชั้นหนึ่งมีวัฒนธรรม (เพราะสูงส่งกว่า) ในขณะที่อีกชนชั้นหนึ่งมีแค่วิถีชีวิต แต่ไม่มีวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันก็เป็นเรื่องไม่ง่ายที่จะยอมรับวิถีชีวิตที่บ่งบอกถึงความเสื่อมที่เกิดขึ้นจากชนชั้นต่ำอันเป็นชนชั้นที่ได้รับการพิจารณาว่า ไม่สามารถที่จะควบคุมตนเองได้ ความสามารถในการควบคุมตนเองเป็นเงื่อนไขสำคัญทั้งในระบอบเสรีประชาธิปไตยและในรัฐประชาชาติที่จำเป็นจะต้องดูแลประชาชน นี่เป็นการแสดงความหมายของ "วัฒนธรรม" ที่มีต้นตอมาจากสังคมชนชั้นสูงโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ชายของสังคมอังกฤษที่ไม่ค่อยจะมีประสิทธิภาพในการรักษาคุณค่าของชนชั้นสูงใน

ช่วงศตวรรษที่สิบเก้าตอนต้นที่สังคมเมืองในขณะนั้นกำลังขยายตัว ทั้งนี้มีคนจากชนบทอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองมากมาย การปะทะกันทางวิถีชีวิตก็เกิดขึ้น ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทำให้ชนชั้นสูงคิดว่าสังคมกำลังเสื่อมทรามทั้งในแง่ศีลธรรมและจิตวิญญาณ ภายใต้กรอบความคิดแบบนี้จึงทำให้วัฒนธรรมมีความหมายในลักษณะของศีลธรรมในตัวเองอยู่แล้ว เพราะบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงที่ถูกประเมินว่า "ก้าวหน้า" "เจริญ" "ดีกว่า"

นัยของความหมายทางวัฒนธรรมแบบนี้บ่งบอกถึงทัศนะที่ "เหนือกว่า" การบ่งบอกความเหนือกว่าย่อมทำให้วิถีชีวิตแบบอื่น ๆ กลายเป็นพวกที่ต่ำกว่าไปในเวลาเดียวกัน การใช้ความหมายในวัฒนธรรมแบบนี้จึงทำให้การสถาปนาความเป็นศูนย์กลางของวิถีชีวิตแบบหนึ่ง เช่น ชนชั้นสูง กลายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ นี่เป็นตรรกะของความเป็นวัฒนธรรม นอกจากนั้นถึงแม้ว่าคำว่าวัฒนธรรมจะบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงและ "การปรับตัว" แต่ไม่ใช่เป็นการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของสิ่งมีชีวิต เพราะการเปลี่ยนแปลงนี้มีเป้าหมายที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าอยู่แล้วว่าจะต้อง "ดีกว่า" หรือ "เหนือกว่า"

สิ่งที่กล่าวมาข้างต้นเป็นความหมายวัฒนธรรมในความหมายดั้งเดิมของชนชั้นสูงอังกฤษที่ชนชั้นนำของไทยผู้ผ่านการศึกษาจากมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยของชนชั้นนำในประเทศอังกฤษอย่าง พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ผู้บัญญัติศัพท์ภาษาไทยคำว่า "วัฒนธรรม" ขึ้นนั้นเป็นคนให้ความหมายตามแบบชนชั้นสูง ดังนั้นคำว่า Culture ตามความหมายของวัฒนธรรมจึงเป็นความหมายในช่วงต้นคริสตศตวรรษที่สิบเก้า แม้ว่าการบัญญัติคำภาษาไทยนี้จะเกิดขึ้นในประมาณกลางคริสตศตวรรษที่ยี่สิบก็ตาม ในแง่นี้วัฒนธรรมจึงไม่ได้ใช้ในความหมายของ "วิถีชีวิตของผู้คน" แบบที่นิยมใช้กันในหมู่นักมานุษยวิทยาหรือนักสังคมวิทยาที่ไม่จำเป็นที่จะต้องมีการประเมินค่าว่า ดีหรือไม่ดี จะนำไปสู่ความก้าวหน้าหรือไม่

ดังนั้นเมื่อมีการกล่าวถึง "ศิลปะที่เสื่อม" ย่อมเป็นศิลปะที่เสื่อมภายใต้กรอบความคิดทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความก้าวหน้า ในแง่นี้ศิลปะจึงเป็นตัวบ่งชี้ถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ในขณะเดียวกันศิลปะที่ไม่เสื่อมย่อมแสดงนัยของสถานะของศิลปะในรูปของการรับใช้ปรัชญาประวัติศาสตร์และขั้นตอนการวิวัฒนาการของสังคมที่ต้องการความก้านหน้าและมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนในตัวอยู่แล้ว นี่เป็นบทบาทของศิลปะในอดีตที่มีหน้ารับใช้ปริมณฑลอื่น ๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นศาสนาหรือการเมือง หน้าที่ของศิลปะจึงต้องรับใช้สิ่งที่สูงส่งกว่า ไม่ว่าจะเป็นศาสนาหรือการเมือง เป้าหมายสำคัญก็ยังอยู่ในหลักการของการรับใช้เช่น ศิลปะเพื่อรับใช้ศาสนา ในบางสังคมก็เป็นศิลปะเพื่อรับใช้การเมือง ในบางที่ก็ใช้ไปเพื่อการพัฒนาประเทศ เป็นต้น เพราะถ้าไม่มีการรับใช้แล้วก็หมายความว่าศิลปะเหล่านี้ก็จะไม่มีการสร้างสรรค์อะไรที่เป็นประโยชน์ ดังนั้นถ้าไม่มีการรับใช้ก็ไม่รู้ว่าจะสร้างสรรค์ไปเพื่ออะไร กรอบความคิดแบบนี้จึงอยู่ในลักษณะของความคิดเชิงอรรถประโยชน์ สำหรับแนวความคิดแบบนี้ทำให้สรรพสิ่งต่าง ๆ ที่ถูกนำมาใช้กลายเป็นเพียงวิถีทางที่จะนำไปสู่เป้าหมายอื่น ๆ แน่นอนถ้าวิถีทางเหล่านี้เป็นมนุษย์ก็ทำให้เกิดปัญหาทางจริยธรรม เพราะใช้มนุษย์เป็นเพียงเครื่องมือ หรืออยู่ในฐานะของ "คนรับใช้" เท่านั้น

Rama IX Art Museum Foundation

นี่เป็นการแสดงให้เห็นถึงการไม่เคารพในความเป็นมนุษย์ เพราะเป็นการลดสถานะของความเป็นมนุษย์ให้เหลือเพียงแค่ "เครื่องมือ" หรือ "บันได" ในทำนองเดียวกันการกล่าวแบบนี้ก็หมายความว่า ศิลปะเป็นเพียงแค่เครื่องมือหรือวิถีทางที่จะนำพามนุษย์ไปสู่เป้าหมายที่สูงส่งกว่า เช่น การรับใช้ศาสนาหรือพระเจ้า เป็นต้น ศิลปะจึงเป็นเพียงแค่การศึกษา "ศีลธรรม" ในรูปที่แตกต่างไปจากการเทศนาธรรมเท่านั้น เพราะไม่มีพระปรากฏกายให้เห็นอยู่ตรงหน้า สำหรับการทำงานของศิลปะในฐานะที่เป็นเครื่องมือของศาสนาก็เป็นสิ่งที่พบเห็นกันได้ก่อนที่ศิลปะจะกลายเป็นกลไกสำคัญของโลกธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นแบบไหนก็ตาม ดังนั้นศิลปะต่างกิดกเป็น "ทาส" รับใช้ ในแง่นี้แล้วการจะประเมินว่าศิลปะดีหรือเลวนั้นจึงไม่ได้เกี่ยวข้องกับตัวศิลปะเอง ทั้งหมดกลับขึ้นอยู่กับว่าศาสนาจะถูกมองว่าดีหรือเลวสำหรับสภาวะสมัยใหม่ ในทำนองเดียวกันการรับใช้ "ทุน" นั้นจะดีหรือเลวก็ขึ้นอยู่กับว่าทุนจะถูกจัดให้เป็นสิ่งที่ดีหรือเลว เช่น ทุนนิยมของคนไทยจะดีกว่าทุนนิยมต่างชาติ เป็นต้น อย่างไรก็ตามการกล่าวแบบนี้ขาดความชัดเจน เพราะศิลปะไม่ได้มีและเป็นตัวกำหนดที่ชัดเจนหรือเป็นตัวกำหนดหลัก

ในทางตรงกันข้ามตัวกำหนดคุณค่ากลับสิ่งอื่น ๆ เสียมากกว่า เช่น ทุน ศาสนา ฯลฯ แต่การยอมรับสิ่งอื่น ๆ ว่าเป็นตัวกำหนดก็เท่ากับเป็นการลดความหมายและสถานะของศิลปะให้เหลือเพียงแค่ความต้องการของศาสนาหรือทุนเท่านั้น เพราะศิลปะสามารถและพร้อมที่จะเป็นอะไรที่มากไปกว่านั้น ทั้งนี้การกล่าวว่าศิลปะสอนหรือให้แง่คิดทางศีลธรรมอะไรบางอย่างก็สามารถที่จะตัดตอนเอาเพียงบางส่วนมาใช้หรือเลียนแบบเพียงบางส่วนมากกว่าที่จะเป็นโครงสร้างของเป้าหมายทั้งหมด นอกจากนั้นสถานะของศิลปะที่จะให้ความเพลิดเพลินหรือความสนุกสนานกลับถูกลดความสำคัญลงหรือแม้กระทั่งถูกกดเอาไว้โดยหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม เป้าหมายของศิลปะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมจึงจำเป็นที่จะต้องสร้างสรรค์อะไรบางอย่าง และเพื่อเป้าหมายอะไรบางอย่าง ศิลปะจึงถูกเรียกร้องให้ต้องมีเป้าหมายและส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้า เช่น ความคิดเรื่องศิลปะกับการพัฒนาประเทศ หรือการใช้ศิลปะในฐานะทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital)

ในแง่นี้การกล่าวถึงความก้าวหน้าก็หลีกเลี่ยงการประเมินคุณค่าไปไม่พ้น ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องแค่ว่าศิลปะจะมีประโยชน์อะไรเท่านั้น ประโยชน์ที่ว่านี้จะต้องนำไปสู่สิ่งที่ดีกว่า ศิลปะ (ก็เช่นเดียวกันกับสิ่งอื่น ๆ) ถูกกำกับด้วยความคิดเรื่องความก้าวหน้า (Progress) อย่างไรก็ตามความคิดเรื่องความก้าวหน้าดำเนินมาพร้อมกับปรัชญาวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ อย่างเช่น แบบมาร์กซิส ซึ่งก็กลายเป็นซากเดนอันพุพังทางความคิดไปพอสมควรแล้ว นอกจากนั้นความคิดเรื่องความหมายของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ก็ถูกปฏิเสธโดยฝ่ายตรงกันข้ามว่าปรัชญาประวัติศาสตร์ไม่ได้มีความหมายอะไร แต่อย่างไรก็ตามการล่มสลายของความคิดเรื่องความหมายของประวัติศาสตร์ที่มีความก้าวหน้าปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนเมื่อประเทศสังคมนิยมล่มสลายไปในปลายทศวรรษที่ 1980 ความก้าวหน้าเป็นความคิดของโลกในศตวรรษที่สิบแปดที่เห็นว่า โลกจะมีความเจริญก้าวหน้ามากกว่าที่จะเป็นความเสื่อมถอย อย่างไรก็ตามความคิดเรื่องความเสื่อมเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในความคิดของมนุษย์เคียงคู่ไปกับความเจริญก้าวหน้า ความคิดเรื่องจุดจบ กาลอวสาน การสิ้นสุดของ สรรพสิ่งต่าง ๆ เพราะไม่คอยผู้มาโปรดที่จะต้องรอคอยจนกว่าจะมีผู้ปลดปล่อยหรือผู้ชี้ทางสว่างให้กับมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่มนุษย์จะได้ยินกันมาโดยตลอดระยะเวลาของประวัติศาสตร์ ไม่ว่านั่นจะเป็นความคิดของพวกคริสเตียนหรือศาสนาแบบอื่น ๆ ความคิดเรื่องความเสื่อมเป็นความคิดที่คู่กันมากับความเป็นพุทธศาสนา ความเสื่อมลงไปเรื่อย ๆ เป็นความคิดที่ขัดแย้งกับความหวังของการมาของศาสดาองค์ใหม่ทำให้ความหวังเป็นไปได้ นี่เป็นการรอคอยการหลุดพ้นออกจากความเสื่อม นี่เป็นความคิดที่พบได้ตลอดไม่ว่าจะเป็นความคิดทางศาสนาจากซีกโลกใด ถ้าความเสื่อมและความไม่เที่ยงเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในความคิดทางศาสนา การรับเอาความเจริญย่อมเป็นสิ่งที่ถือได้ว่า เป็นความเสื่อมของหลักคิดทางศาสนาเอง เพราะนั่นเท่ากับเป็นการละทิ้งความเสื่อมทางศาสนาไปสู่ความก้าวหน้าอันเป็นหลักการในทางโลกมากกว่าที่จะเป็นกรอบคิดทางศาสนา ถ้าจะกล่าวอีกแบบก็คือ การทิ้งศาสนา การรับเอาความคิดเรื่องความก้าวหน้าที่มนุษย์สามารถบรรลุได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งศาสดานั้นก็เท่ากับเป็นการละทิ้งศาสนา

สำหรับในคติพุทธชาวบ้านก็จะไม่ถือว่าเป็นการรับเอาสิ่งชั่วร้ายหรือละทิ้งศาสนาตามแบบคริสตศาสนา แต่ในขณะเดียวกันการยอมรับความเสื่อมก็ไม่ได้หมายความว่านี่เป็นการทิ้งศาสนา เพราะในกระบวนการสร้างและทำความเข้าใจศาสนานั้นก็เช่นเดียวกันกับสิ่งอื่น ๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวันคือ ไม่จำเป็นที่จะต้องหาความคงเส้นคงวาในทางตรรกะมาตรฐานของการแสวงหาความคงเส้นคงวาไม่ใช่เรื่องของการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คนทั่ว ๆไป เช่น ระหว่างผู้สร้างกับผู้ชมหรือผู้อ่าน โดยส่วนใหญ่แล้วผู้ที่นิยมหาความคงเส้นคงวาและตรรกะก็จะเป็นนักวิจารณ์หรือนักวิชาการ ในแง่นี้ก็หมายว่าการประเมินคุณค่าของศิลปะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างน้อยในระดับของผู้ที่มีอาชีพในการวิจารณ์ แต่ไม่ได้เกิดขึ้นในหมู่ผู้ชมหรือผู้อ่านที่แสวงหาความบันเทิงใจ เพราะอย่างน้อยที่สุดก็มีศิลปะที่ให้ความบันเทิงและคนจำนวนหนึ่งก็ต้องการความบันเทิง ช่องว่างระหว่างศิลปินหรือคนสร้างงานกับนักวิจารณ์ดูจะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก ถึงกระนั้นก็ดีนั่นไม่ได้หมายความว่า คนอ่านและคนชมจะไม่ได้มีอะไรร่วมกันเลย การสื่อสารจำเป็นที่จะต้องมีอะไรบางอย่างร่วมกัน ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะทำให้เกิดความเข้าใจ เช่น ภาษาที่เกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึก เช่น เกลียดชังความอยุติธรรม ดังนั้นการที่ผลงานทางศิลปะจะให้ความหมายทางจริยธรรมได้นั้นไม่ใช่เรื่องของการสั่งสอน แต่เป็นการกระตุ้นสิ่งที่ดำรงอยู่แล้วในโครงสร้างทางความคิดและอารมณ์ให้ปะทุขึ้นมาต่างหาก

Rama IX Art Museum Foundation

ความเป็นเอกเทศของมนุษย์ในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเองกลับเป็นสิ่งที่ได้รับการยกย่อง แต่ในขณะที่ความต้องการที่จะทำให้ศิลปะอันเป็นกิจกรรมของมนุษย์กลับจำเป็นที่จะต้องรับใช้หรือลดระดับซึ่งก็ทำให้ศิลปะเป็นเครื่องมือในการสั่งสอนศีลธรรมกลับยังเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ แน่นอนผลงานทางศิลปะจำนวนมากผู้สร้างอาจจะไม่ได้สำนึกถึงความจำเป็นของบทบาทดังกล่าว ไม่ว่านั่นจะเกิดขึ้นเพราะการไม่ได้สำนึก หรือจะเกิดขึ้นจากความต้องการที่จะปฏิเสธการเป็น "ทาส" ของศิลปะเพื่อรับใช้ปริมณฑลทางการเมือง ศาสนา เศรษฐกิจ หรืออะไรอื่น ๆก็ตาม การจะรักษาให้ศิลปะไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือของการเมืองหรือศาสนานั้นแสดงให้เห็นถึงสถานะของการมีจริยธรรมที่ไม่ต้องการใช้สิ่งอื่น ๆ มาเป็นประโยชน์แก่ตน แต่การที่จะไม่ใช้สิ่งอื่น ๆ มาเป็นเครื่องมือโดยใช้ศิลปะเพื่อเป้าหมายของศิลปะเองนั้น กลับเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ไม่ง่ายนัก ทั้งนี้อย่างน้อยที่สุดการใช้ศิลปะเพื่อศิลปะเองก็เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะยังคงเป็นการใช้อยู่นั่นเอง แต่ถึงกระนั้นก็คงจะต้องยอมรับกันว่าดีกว่าที่จะต้องไปรับใช้อาณาเขตอื่น ๆ นอกจากนั้นสถานะของศิลปะจึงเป็นเพียงสิ่งที่มีไว้สำหรับชื่นชมได้เท่านั้นเอง ดังนั้นจึงไม่สามารถที่จะนำไปพัฒนาประเทศได้ เพราะนั่นเท่ากับเป็นการละเมิดความเป็นเอกเทศและการใช้สิ่งอื่น ๆ เป็นเครื่องมือหรือ "บันได"

ในขณะเดียวกันเมื่อศิลปะต้องการความเป็นเอกเทศ การแลกเปลี่ยนภายในศิลปะเองก็ไม่สามารถที่จะใช้ตัวเชื่อม (mediator) อย่างเช่น เงินมาเป็นตัวกลางได้ เพราะในแง่นี้ศิลปะก็ทำตัวเป็นผู้ใช้ ทั้ง ๆ ที่สภาวะของความเป็นศิลปะไม่ต้องการให้คนอื่นใช้ศิลปะ ศิลปะก็ต้องไม่ใช้สิ่งอื่น ๆ ด้วย ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะทำให้ศิลปะวางสายสัมพันธ์อยู่บนพื้นฐานของการต่างฝ่ายต่างตอบสนอง (reciprocity) ภายใต้รากฐานทางจริยธรรมที่กล่าวมานี้สิ่งเดียวที่พอจะทำได้ก็คือ การนำเอาศิลปะมาแลกเปลี่ยนกับศิลปะเท่านั้น ไม่ใช่แลกเปลี่ยนผ่านตัวเชื่อม ในแง่นี้ศิลปะสมัยใหม่จึงต้องการการแลกเปลี่ยนแบบมนุษย์ในสมัยดึกดำบรรพ์ แต่ศิลปะสมัยใหม่ก็ไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ได้ด้วยการโหยหาอดีตที่ปราศจากเงินตรา นี่เป็นสภาวะที่ลักลั่นซึ่งสามารถที่จะสร้างความกระอักกระอ่วนให้กับผู้คนได้มากมาย

Rama IX Art Museum Foundation

Rama IX Art Museum Foundation

บุษฎี เหล่ามานะเจริญ Busadee Laomanachareon

" หนูดีมีเรื่องเล่า "

ความรู้สึกในความว่างเปล่ารอบ ๆ ตัวเราว่ามีพลังงานอะไรบางอย่างที่สึกลับแฝงและซ่อนกันอยู่ในอีกมิติที่ไม่สามารถจะสัมผัสได้ในเชิงของความเป็นวัตถุ พลังงานที่ว่านี้มีผลต่อความรู้สึกนึกคิดซึ่งเชื่อมโยงไปถึงจิตใต้สำนึกว่ามันมีสิ่งเหล่านี้อยู่ จนบางครั้งรู้สึกกลัวหรือหวาดระแวงในสิ่งที่หาเหตุผลไม่ได้ เมื่ออยู่ในบรรยากาศที่ว่างเปล่า เช่น ความมืดสถานที่บางสถานที่ หรือกระทั่งเงาที่ตัดผ่าน ความน่าสงสัยเหล่านี้ทำให้เกิดเป็นแรงบันดาลใจที่จะสร้างภาพจากภาวะนามธรรมให้เป็นผลงานศิลปะที่สะท้อนถึงจินตนาการจากจิตใต้สำนึกออกมาเป็นรูปธรรมแทนค่าสิ่งสึกลับนั้น

Rama IX Art Museum Foundation

มงคล รัตนภักดี Mongkol Ratanapakdee

" Livevil "

นำเสนอ portrait ที่น่าสนใจในมุมมองของตัวเองเพื่อตอบสนองความต้องการ ความทรงจำ

แก้วก้อ ณ เชียงใหม่ Kaewkaw Na Chiengmai

" ขวัญใจ "

ฉันยินยอบและหลงใหลในพฤติกรรมอันน่ารักที่แฝงไปด้วยเสน่ห์และอึ่นเอิงในการปรุงแต่งภาพลักษณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งภาพพจน์ที่เป็นอุดมคติซึ่งกระทำขึ้นด้วยตัวเอง ด้วยสื่อหรือจะด้วยอะไรก็ตาม มันทำให้ฉันมีขวัญใจใหม่ ๆ เกิดขึ้นในใจเสมอ ๆ ยิ่งอันที่จริงแล้วภาพบางภาพที่เกิดขึ้นที่ฉันปักใจเชื่อจากสายตาที่ทอดมองอาจเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งด้านเดียวของคน ๆ นั้นก็เป็นได้

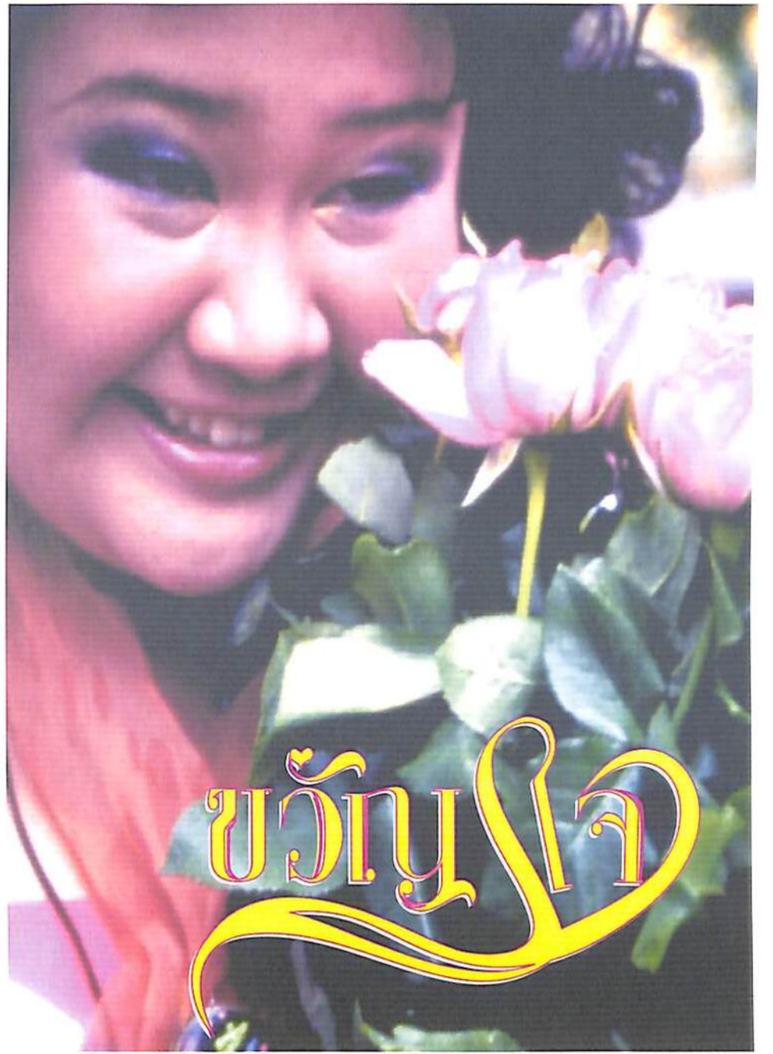

ชกลม

สุรโชค แสงธรรมชัย Surachok Sangthumcha

" ชกลม "

กล้วยไม้มีดอกช้า ฉันใด
การศึกษาเป็นไป เช่นนั้น
แต่ดอกออกควรไร งามเลน
การศึกษาปลูกปั้น เสร็จแล้วแสนงาม

Orchids, Oh! Thy blossoms have I to wait some years?
Education also takes such a time
But to! Thy blossoms, in bloom, so glorious, my dears
Training produces such a fruit sublime

Rama IX Art Museum Foundation

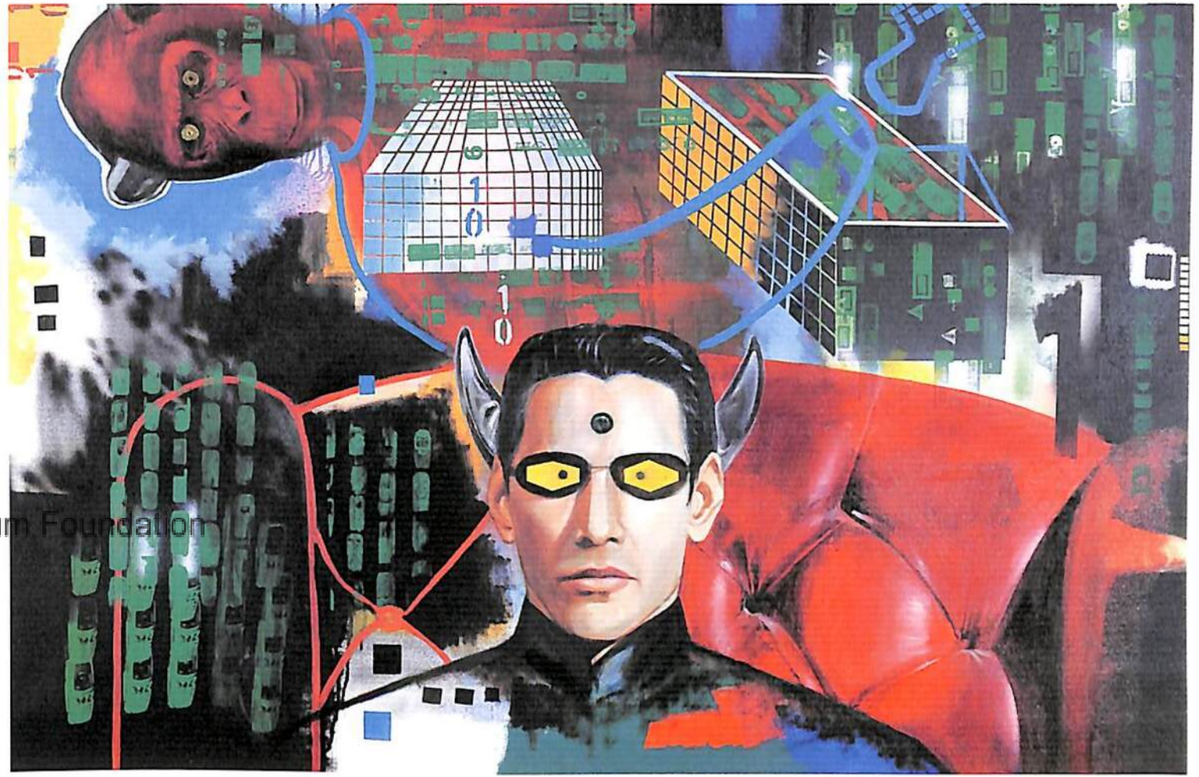

พูลพฤทธ์ ชัยวิชยานนท Poolpurt Chaivichayanon

" PoP never lies "

To.....คนดู

หากว่าเรามองความเป็นสังคมเมืองในปัจจุบันนั้น คงเป็นสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่งหรือมีการเกิดสิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา และในทางกลับกันเมื่อสิ่งนั้นได้ผ่านช่วงเวลาระยะหนึ่งมันก็จะหายไปโดยมีสิ่งใหม่มาทดแทน ซึ่งสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ของสังคมนั้นอาจได้รับความนิยมหรือที่เรียกว่า (POP) และเมื่อผ่านระยะเวลาหนึ่งก็จะมีสิ่งใหม่ ๆ มาแทนในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจากการมองสังคมในลักษณะนี้แนวความคิดในการสร้างผลงาน จึงเกิดจากความต้องการสะท้อนภาพเนื้อหา เรื่องราวของสิ่งที่ได้รับความนิยมในสังคมในช่วงระยะเวลาขณะหนึ่ง โดยเนื้อหาของผลงานในครั้งนี้ต้องการสะท้อนภาพความนิยมของสิ่งที่เป็นผลของสังคมที่มีการสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญ เพราะหากเรามองว่าสังคมปัจจุบันนั้นที่ไม่หยุดนิ่งหรือมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเกิดจากอะไร? แล้วความเป็น (POP) อาจตอบคำถามนี้ได้ดี ดังที่ให้อีนิทรรศการว่า " POP NEVER LIES "

ปล. หรือความเป็น (POP) โกหกไม่เป็น ?????????